

DE LIMBURGSE LANDSCHAPPEN DEEL 5

De redactie inventariseert in een gezamenlijk project met de Stichting Limburgs Landschap, wat de natuurgebieden van de stichting te bieden hebben.

Wilt u Guus Urlings aan het werk zien? Kijk dan op www.limburger.nl

foto Jacques Peeters

Van agrarisch naar natuurlijk

Ten oosten van Arcen, tussen de Maasduinen en de Duitse grens, ligt het **Straelens Broek**. Oorspronkelijk een groot veengebied, later ontgonnen ten behoeve van de landbouw, maar nu weer deels omgevormd tot (natte) natuur. De betegelde beek verdween, de ijsvogel verscheen...

door Guus Urlings

Je staat, comfortabel leunend tegen een houten hek, uit te kijken over de Lingsforterbeek en de herstelde vennen van het Straelens Broek en dan zie je plotseling vanuit een ooghoek een kleurrijk vliegend voorwerp naderen dat zich, eenmaal geland op een van de houten dragers van de brug over de beek, pal voor je voeten, ontppt tot een ijsvogel, die na een korte argwanende blik meteen weer op de wieden gaat en in een snelle vlucht laag over het water een veilig heenkomen zoekt. Dan sta je er toch even ongeveer zo ademloos bij als na het zonder onderbreking lezen van de voorgaande zin...

Voor het Straelens Broek, oostelijk van Arcen tegen de Duitse grens, is die ijsvogel vergelijkbaar met het goedkeuringstempel van de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen op een strijkijzer. Ijsvogels zijn kritische controleurs van natuur- en waterkwaliteit. Hun aanwezigheid hier zegt dat er goed werk is verricht. Dat kunnen ze bij de stichting Limburgs Landschap in hun zak steken.

Het Straelens Broek was ooit, de naam zegt het al (een broek is in de natuur altijd nat...), een uitgestrekt veen- en moerasgebied. Voor de 'voeding' van al die natte natuur zorgde het grondwater - kwelwater - dat voortdurend werd aangevoerd vanuit het Duitse hoogterras. De Lingsforterbeek die dwars door 'het Broek' liep, zorgde voor de waterafvoer naar de Maas.

Zoals heel veel 'woeste' - lees: niet tot nu toe van de mensheid aangewende - grond werden ook grote delen van het Straelens Broek een eeuw geleden ontgonnen, in cultuur gebracht, omgevormd tot landbouwgrond. Daarvoor was het wel zaak het overtollige water zo snel mogelijk het gebied uit te krijgen. Voor dat doel werd de Lingsforterbeek 'genormaliseerd'. Recht-

getrokken, dus. Bovendien werd de bodem van de beek betegeld. Alles om het water op weg naar de Maas maar zo min mogelijk in de weg te leggen. De landbouwgrond bleef desondanks tamelijk nat en de opbrengsten - er werd vooral maïs verbouwd - waren nooit om over naar huis te schrijven. Toen diverse onderzoeken duidelijk maakten dat er in het gebied goede kansen lagen om de natuur weer de ruimte te geven, was het dan ook 'alleen maar' een kwestie van tijd en geld voor de omslag van agrarisch naar natuurlijk gemaakt kon worden. Wat veel simpeler klinkt dan het was. In de jaren 2010 en 2011 zijn bergen werk verzet in het Straelens Broek. Doel: herstel van het oude systeem van kwelwatermoerassen met vennen, vochtige en droge schrale (voedselarme) graslanden. Bodemonderzoek had al duidelijk gemaakt dat de voormalige landbouwgrond tot op zo'n 60 centimeter diepte was 'verrijkt' met meststoffen die natuurontwikkeling zouden bemoeilijken. Afgraven, dus, om te beginnen. Over een oppervlakte van in totaal zo'n 21 hectare. Dat is véél graafwerk.

En dat was nog lang niet alles. De Lingsforterbeek, die dwars door het gebied liep, 'verhuisde' naar een nieuwe route langs de rand van het toekomstige vennengebied. Dat betekende: 900 meter gekanaliseerde beek 'onttegenen' en dempen en 1200 meter nieuwe, meer natuurlijke beek aanleggen. Ook moest nog 1,5 hectare bos verdwijnen - de verkeerde bomen op de verkeerde plaats - en werd ongeveer 600 meter pijpleiding van Defensie verwijderd. En op een aantal plaatsen - in totaal 2,5 hectare - moest het terrein na de afgraving weer opgehoogd worden om de ontwikkeling van droge schraalgraslanden mogelijk te maken. Kortom: bijna 30 hectare van het Straelens Broek onderging een totale gedaanteverwisseling. En dan hebben we het nog niet gehad over de *Fossa Eugenia*... Even in het kort: vanaf het jaar 1625 - de Tachtigjarige Oorlog was nog volop gaande - werd in deze streken gewerkt aan het aanleggen van een kanaal dat de Limburgse Maas met de Rijn moest verbinden. Met die *Fossa Eugenia* wilden de Spanjaarden de bloeiende Rijnhandel van de noordelijke Neder-

foto's Limburgs Landschap

landen onder de duiven schieten. Het kanaal werd nooit voltooid. Maar hier, aan de noordkant van het Straelens Broek, is nog een deel van het tracé zichtbaar, bij de wallen en grachten van een schans - Fort Hazepoot - die moest dienen als verdedigingswerk voor een sluizencomplex in het kanaal. Het

verdedigingskanaal en het fort zijn bij de aanpak van het Straelens Broek ook meteen grondig opgeschoond en gerestaureerd. Een cultuurhistorisch extraatje voor bezoekers van het natuurgebied. Terug naar 'het Broek' zelf. En naar het resultaat van het werk dat er in de voorbije jaren verzet is.

Waar eerst vooral akkerland lag, is nu een natuurgebied van in totaal ongeveer 50 hectare ontstaan (deels nieuw, deels bestaand) met een afwisseling van vennen, droge en natte schraallanden en riet/wilgenstruiven. Dat schept alle kansen voor de terugkeer van bijzondere plantensoorten als gesteld glaskroos, pilvaren, sterzegge, moerashertshooi, gevlekte orchis, blauwe knoop en drijvende waterweegbree. Die laatste soort dook trouwens vrijwel onmiddellijk na afronding van het natuurherstelproject in 2011 al weer op. De ruim 16 hectare vennen en ondiepe open wateren functioneren als leefgebied voor diverse soorten amfibieën, waaronder heikikker en rugstreeppad. De combinatie van moeras en vennen biedt onderdak aan tal van water- en moerasvogels, variërend van dodaars en geoorde fuis tot watersnip, blauwborst en grote zilverreiger. Ook huizen er allerlei bijzondere insecten, zoals de venwitsnuifibel, de tengere pantserjuffer en de moerasprinkhaan. En natuurlijk is er die ijsvogel...

↳ <http://www.limburgs-landschap.nl/>